

פרופ' אהוד קינן

תעשיית הדו"חות

מכל האמוניה: עובדות אלטרנטיביות, פוסט-אמת והמטה לביטחון לאומי

2 | 08.04.2017

1 עידן של עובדות אלטרנטיביות ופוסט-אמת התרגלנו לכך שיש גרסאות שונות של האמת וכל אחד חופשי לבחור לעצמו את הגרסה המתאימה לו ולהשקפת עולמו. אבל בחירה של שתי גרסאות מנוגדות בעת ובעונה אחת היא בהחלט חידוש יצירתי.

ביוזמתו של אתר ynet נערך **עימות מצולם** ביני לבין מנכ"ל חברת הזמט, חברה המבצעת הערכות סיכונים בתחום דליפה של חומרים כימיים. הנושא היה סיכוני האמוניה במפרץ חיפה. במהלך הדיון ציינתי את העובדה כי החברה חיברה שתי חוות דעת בנושא, האחת הוגשה לבג"ץ בשנת 2016 והאחרת לבית-המשפט בחיפה בשנת 2007. העובדה ששתי חוות הדעת ומסקנותיהן עומדות בסתירה מוחלטת תמוהה לא פחות מכך שבעדותו בבג"ץ "שכח" המנכ"ל את דבר קיומה של חוות דעתו הקודמת.



העין השביעית פונה לקוראיה ומבקשת את עזרתם
תרמו עכשיו לעין השביעית ועזרו לנו להמשיך לפקוח עין

תרמו לעין השביעית

תגובתו הנרגזת של המנכ"ל חשפה תרבות מדהימה של תעשיית הדו"חות המקצועיים במדינת ישראל, ואלו דבריו כפי שפורסמו ב-ynet: "הדו"ח מלפני עשר שנים [הדו"ח מ-2007] הוזמן על-ידי באי כוח של עיריית חיפה. הוגש להם דו"ח הערכת סיכונים אמיתי של האמוניה. העירייה - לא מצא חן בעיניה הדו"ח הזה, היא גרסה אותו, גרסה את הטיטוטות, ואני לא מבין איך הגיע משהו לפרופ' קינן. היא אפילו לא שילמה לנו עליו מכיוון שלטעמה, אנחנו לא הראינו שהוא מספיק מסוכן. סירבנו לבקשת נציגי העירייה להראות שהאמוניה יכולה להרוג 500 אלף איש".

דברים אלו עוררו את סקרנותי. ראשית, ההגדרה "דו"ח הערכת סיכונים אמיתי" רומזת כי ניתן להגיש גם דו"ח בעל סיווג שונה מ"אמיתי". שנית, מסתבר כי בעסקים הללו, הלקוח מסביר קודם כל מהן המסקנות הנחוצות לו ומשלם רק לאחר הביצוע, כאילו מדובר בתיקון רכב במוסך. שלישית, סירובו של הלקוח לשלם עבור העבודה מכיוון שלא היה מרוצה מהמסקנות נשמע כסיפור תמוה, במיוחד כאשר הלקוח הוא גוף ציבורי.

פניתי לעיריית חיפה כדי לברר מדוע לא שילמה לחברת הזמט את המגיע לה, ואז התגלה לי סיפור מדהים: בשנת 2007 נידון בבית-המשפט לעניינים מינהליים בחיפה ערעור מטעמה של חברת חיפה-כימיקלים על סירובה של הוועדה המקומית לתכנון ובנייה להעניק היתר בנייה למכל האמוניה.

במסגרת ההליכים שכרה הוועדה המקומית, באמצעות עו"ד יאיר אבני, את חברת הזמט לצורך הערכת הסיכונים מדליפת אמוניה. לפי מסמכים שהגיש עו"ד אבני ללשכת עורכי-הדין, דרש אבני כי חוות הדעת תהא מנוסחת כחוות דעת מומחה לבית-המשפט וכי תבצע באמצעות תוכנת ALOHA, המקובלת על-ידי גורמי הגנת הסביבה בארצות-הברית ובישראל.

לפי אותם מסמכים, למרות ששולמה לחברת הזמט מקדמה נדיבה בשיעור 40% מהשכר המוסכם, היא השתמשה בתוכנה אחרת, שנויה במחלוקת, ובנוסף סירבה להכין חוות דעת משפטית כנדרש. עו"ד אבני סיפר לי כי רק לאחר ויכוחים קשים הואילא הזמט לחשב את הסיכון על-פי תוכנת ALOHA, אבל סירבה לחתום על הדו"ח וסירבה להציגו כחוות דעת משפטית. כתוצאה מכך נאלץ עו"ד אבני להזמין חוות דעת חדשה מחברה בריטית ולשלם עבורה 80 אלף שקל. בכל זאת, לא גרס את מסמך הזמט, אלא העביר גם אותו לבית-המשפט, ובכך הפך אותו לנחלת הציבור.

מדוע סירבה הזמט לעמוד מאחורי הדו"ח שהכינה? עו"ד אבני מספר כי לאחר שקיבל את חוות הדעת הנגדית מטעם חיפה-כימיקלים, התרחשו דברים מוזרים. מנכ"ל הזמט הודיע לו כי חיפה-כימיקלים זועמת על חוות הדעת שלו ולכן אין בדעתו להיקלע למריבה איתם, והוא אינו מוכן אפילו לתמוך בחוות הדעת של עצמו כנגד חיפה-כימיקלים.

הסיפור נעשה מוזר עוד יותר כאשר התברר כי חברת הזמט פועלת כמשרתם של שני אדונים. בעת דיון בערכאה משפטית אחרת התברר לעו"ד אבני כי חברת הזמט יועצת לחיפה-כימיקלים באופן קבוע ופועלת למעשה כסוכן כפול. יתר על כן, הזמט חצתה את הקווים והעבירה לצד השני נתונים, תכתובות ומידע חסוי על עיריית חיפה, ובכך גרמה נזקים חמורים למי ששכר את שירותיה ואף שילם לה חלק נכבד ממנו מראש. לאחר כל זאת עוד היתה למנכ"ל הזמט החוצפה לדרוש את היתרה. הוא אמנם נמנע מהגשת תביעה לבית-משפט כלשהו, אבל התלונן בלשכות עורכי-הדין המחוזית והארצית. שתי התלונות נדחו.

הסיפור הזה יכול היה להיות משעשע אילו לא היה נוגע לחייהם של מאות אלפי תושבים במפרץ חיפה. הוא חמור שבעתיים לאחר שהתברר כי חוות הדעת האובייקטיבית והמוסמכת מטעם מדינת ישראל, אשר ניתנה כתצהיר בשבועה לבית-המשפט העליון על-ידי סגן ראש המל"ל נכתבה במלואה על-ידי חברת הזמט - כאמור, אותה חברה העובדת עם חיפה-כימיקלים. לציבור אין דרך להעריך את תפקודו של המל"ל, מכיוון שפעילותו בדרך כלל חסויה. אבל באותה נקודה שבה נחשף אופן תפקודו, התמונה שהתגלתה מדאיגה מאוד.

אהוד קינן הוא פרופסור לכימיה בטכניון, יו"ר ועדת האמוניה, נשיא החברה הישראלית לכימיה, העורך הראשי של כתב העת הישראלי לכימיה ויו"ר ועדת מקצוע הכימיה במשרד החינוך

תגובות

מד"ר אלכס כהן, מנכ"ל הזמט, נמסרה התגובה הבאה: "נראה כי פרופ' קינן מבין שחוות הדעת שלו שגויה מן היסוד ולכן הוא בוחר להכפיש את מי שטוען כנגדו. למרות זאת אשיב לטענותיו באופן ענייני.

"בשנת 2007 נשכרנו על-ידי נציג עיריית חיפה להכין הערכת סיכונים למכל האמוניה. הנתונים שקיבלנו מהמזמין היו שגויים לחלוטין ולו היינו משתמשים בהם, גם הערכת הסיכונים היתה שגויה ומפריזה בסיכונים. מכיוון שלאורך כל שנות קיומה של הזמט אנו מקפידים שעבודתנו תהיה מקצועית, בשקיפות מלאה ובאישור המזמין, פנינו למפעל לקבל נתוני אמת על גודל המיכל, הטמפרטורה והלחצים באחסון, כמות האמוניה בו ושטח המאצרה. וכך היה. בכל הנוגע להערכת הסיכונים ב-2007, זו היתה התקשורת היחידה שלנו מול המפעל. מובן כי לא העברנו שום מידע 'חסוי' מהעירייה. להפך, קיבלנו מידע אמיתי מהמפעל. גם לא ברור לנו איזה מידע חסוי יכולנו להעביר, שכן כאמור הפנייה שלנו למפעל היתה בידיעה ובאישור של מזמין העבודה.

"בהתאם לסוג הסיכון נבחרה תוכנת EFFECTS של חברת TNO ההולנדית. תוכנה זו, שפרופ' קינן החליט על דעת עצמו שהיא 'שנויה במחלוקת', נחשבת בעולם לאחת המובילות בתחום, מה גם שהיא מתאימה לחישובים שנדרשו להערכת הסיכונים לאמוניה. מעבר לכך, משנת 1996, אז בוצע סקר הסיכונים האינטגרטיבי הגדול במפרץ חיפה בהתאם להחלטת ממשלת ישראל, הרוב המוחלט של הערכות הסיכונים שבוצעו במפעלים במפרץ נעשו בתוכנת EFFECTS. כל זאת על-פי דרישה של לא אחר מאשר הגוף המקצועי של עיריית חיפה, 'איגוד ערים חיפה לאיכות הסביבה'. לפיכך, הבחירה ב-EFFECTS היתה נכונה הן מבחינה מקצועית והן לצורך תאימות עם הדרישות דאז של איגוד ערים חיפה.

"טיוטה של הערכת הסיכונים הוגשה לבא כוח העירייה. הנ"ל סירב לקבלו בטענה שהסיכון מהמיכל קטן מדי לטעמו, וממילא הוא לא ביקש מאיתנו להעריך את סיכוני האמוניה אלא לבצע חישוב בתוכנת ALOHA בלבד. ה-ALOHA היא תוכנה פשוטה וחינמית המיועדת לתת לגופי החירום תשובה מהירה בזמן אירוע חומרים מסוכנים את מי צריך לפנות ועל מי צריך להגן. מטבע הדברים ה-ALOHA מחמירה מאד בסיכון ובהיבט של ניהול מצבי חירום - וטוב שכך. אלא שהיא עדיין לא מתאימה להערכת הסיכונים המורכבת של מכל האמוניה. את כל מה שנאמר כאן, אגב, ניתן למצוא בספר ההדרכה של ה-ALOHA, כולל ההסתייגות המפורשת מהערכות סיכונים של גז קל מאוויר (אמוניה) או גז הנמצא במצב מנוזל (אמוניה), או גז מסיס במים (אמוניה).

"לאחר שבא כוח העירייה איים שלא ישלם את שכרנו, חישובנו בכל זאת ב-ALOHA. את החישובים ליוונו, כמו בכל הערכת סיכונים מקצועית, בתיאור אי-הוודאויות בהם, ביניהן גם ההסתייגויות של מפתחי ה-ALOHA (NOAA האמריקאית) - כך שהטיוטה שהגשנו לעיריית חיפה הראתה את תוצאות ה-ALOHA אך גם הסבירה היכן החישובים מפריזים בסיכון. התוצאה היתה שהדו"ח נגנז על-ידי העירייה במצב טיוטה (הוא אינו חתום, ואינו מאושר לשימוש בשום צורה!) ובא כוח העירייה סירב לשלם.

"כך שלסיכום: 1. הפנייה למפעל נעשתה בתיאום מלא וידיעה של בא כוח העירייה, כדי לבצע את הערכת הסיכונים על נתוני אמת ולא על נתונים פיקטיביים. 2. לעירייה נמסרו שני דו"חות. אחד מהם מציג את הסיכון לאשורו, והשני ב-ALOHA הוא חישוב שבוצע לפי דרישת המזמין, המלווה בהסתייגויות של מפתחי התוכנה עצמם. 3. העירייה ובא כוחה סירבו לשלם בטענה שהדו"ח שקיבלו לא תאם את הציפיות שלהם. והקורא הנבון יכול להבין לבד במה הדו"ח לא התאים לציפיות. המעניין הוא שרק בחלוף עשר שנים העירייה הצליחה להוציא לפועל הערכת סיכונים חוזרת בתוכנת ALOHA שתספק את ציפיותיה. הערכה זו בוצעה, ללא כל הסתייגויות מקצועיות, על-ידי פרופ' קינן. עוד מעניין כי למרות שלפי תיאור בא כוח העירייה הזמט לא פעלה משיקולים מקצועיים, אותו בא כוח עצמו מצא לנכון לשכור שוב את שירותינו המקצועיים ליעוץ בפרויקט אחר לפני כשלוש שנים."

תגובת עיריית חיפה: "תגובת הזמט היא חלק ממסכת השקרים של חיפה-כימיקלים ובאי כוחה, שנועדה להסתיר את הסכנה המוחשית והמיידית של מערך האמוניה במפרץ חיפה. דו"ח הפרופסורים, שנכתב על-ידי עשרה פרופסורים מומחים לכימיה בעלי שם בינלאומי, ובהם חתן פרס נובל, מדבר בעד עצמו."